

Περιεχόμενα

Πρόλογος	11
ΟΙ ΓΛΩΣΣΕΣ ΤΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ. ΘΡΑΚΗΣ (ΤΟΥΡΚΙΚΑ - ΠΟΜΑΚΙΚΑ) ..	15
Εισαγωγή	17
Πρακτικά διημερίδας (Κομοτηνή, 30-31/5/1998)	27
<i>Γλωσσικοί κώδικες στη Θράκη 28 • Κοινωνιογλωσσικά στοιχεία σχετικά με την πομακική 30 • Η φύση της πομακικής: γλώσσα ή «κράμα γλωσσών»; 33 • Πομακική γλώσσα και πολιτικοί σχεδιασμοί 34 • Σχέση εθνότητας και γλώσσας 36 • Χαρακτηριστικά της δυτικοθρακιώτικης τουρκικής 39 • Σχέση της δυτικοθρακιώτικης τουρκικής με γειτονικά ιδιώματα 39 • Εξελίξεις στην τουρκική γλώσσα 41 • Τουρκικές διάλεκτοι και ιδιώματα 41 • Λογοτεχνική παραγωγή στο τοπικό ιδίωμα 42 • Στάσεις απέναντι στη σπάνταρον τουρκική και τη δυτικοθρακιώτικη 43 • Απουσία λογοτεχνικής παραγωγής και εκπαίδευση 46 • Λογοτεχνική παραγωγή στην πομακική 47 • Ιστορικά δημογραφικά στοιχεία 48 • Η μειονότητα σε αριθμούς 50 • Κωδικοποίηση της πομακικής 56 • Μειονοτικό εκπαιδευτικό σύστημα 59 • Θεσμικό πλαίσιο της μειονοτικής εκπαίδευσης 60 • Προοπτικές του μειονοτικού σχολείου 63</i>	
Κατάλογος συμμετεχόντων	68
ΤΑ ΒΛΑΧΙΚΑ	69
Εισαγωγή	71
Πρακτικά διημερίδας (Λάρισα, 6-7/6/1998)	83
<i>Α. Γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά στοιχεία</i>	<i>87</i>
<i>Μητροπολιτικές εστίες και διασπορά των Βλάχων 87 • Διασπορά και δυσκολία εντοπισμού των βλάχικων εγκαταστάσεων 89 • Ιδιομορφίες της χρήσης της βλάχικης γλώσσας στο παρελθόν και αιτίες της σημερινής συρρίκνωσης 89 • Μετακινήσεις των Βλάχων κατά την Τουρκοκρατία και τους τελευταίους αιώνες. Μητροπολιτικές και νεότερες εγκαταστάσεις 91 • Η επιβίωση της βλάχικης γλώσσας σήμερα 92 • Πληθυσμός των Βλάχων 93 • Εκσυγχρονισμός της ελληνικής κοινωνίας και επιβίωση της βλάχικης γλώσσας 95 • Αιτίες συρρίκνωσης των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών 96 • Αδυναμία παρέμβασης στη συρρίκνωση μιας γλώσσας 96 • Δυνατότητα λήψης μέτρων προστασίας των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών 98 • Ευρωπαϊκό πλαίσιο προστασίας των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών 99 • Στάση των ομιλητών 99 • Αυτονομιστικές τάσεις και προστασία της γλώσσας 102 • Η γλωσσική ετερότητα στην Ελλάδα 103 • Επιστημονική έρευνα και δυνατότητα διδασκαλίας της βλάχικης γλώσσας 107 • Περιορισμένη αποτελεσματικότητα πολιτικής παρέμβασης 108 • Ανυπαρξία επίσημης γραπτής μορφής της βλάχικης 109 • Στάση των ομιλητών 111 • Η βλάχικη γλώσσα και το ευρωπαϊκό πλαίσιο προστασίας της 113</i>	

B. Η κατάσταση και η χρήση της γλώσσας και η στάση των ομιλητών	116
<i>Πεδία χρήσης της βλάχικης</i> 116 • <i>Καταγραφή και κωδικοποίηση</i> 117 • <i>Η χρήση της βλάχικης σε σχέση με την ελληνική</i> 120 • <i>Συντελεστές εξαφάνισης της βλάχικης</i> 121 • <i>Στάση των ομιλητών και ανυπαρξία επιστημονικής έρευνας</i> 122 • <i>Διγλωσσία των Βλάχων</i> 123 • <i>Η ελληνική ως λόγια γλώσσα των Βλάχων</i> 125 • <i>Αυτοϊποβιβασμός των ομιλητών της βλάχικης</i> 126 • <i>Η σημερινή διγλωσσία των Βλάχων</i> 126 • <i>Ποιος είναι Βλάχος στην Ελλάδα σήμερα;</i> 126 • <i>Αναγκαιότητα κοινωνικής έρευνας για τη στάση των ομιλητών</i> 128 • <i>Τα βλάχικα ως αυτόνομη γλώσσα</i> 129 • <i>Η λατινική προέλευση της βλάχικης</i> 134 • <i>Η βλάχικη γλώσσα ως αντικείμενο μελέτης στα ελληνικά πανεπιστήμια</i> 134 • <i>Καταληκτικές παρατηρήσεις</i> 138	
Κατάλογος συμμετεχόντων	140
ΟΙ ΣΛΑΒΙΚΕΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	141
Εισαγωγή	143
Πρακτικά διημερίδας (Αθήνα, 31/10-1/11/1998)	149
A. Γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά στοιχεία	151
<i>Γεωγραφική κατανομή των σλαβικών διαλέκτων στην Ελλάδα</i> 152 • <i>Ονομασία</i> 154 • <i>Στατιστικά στοιχεία</i> 154 • <i>Από τους Βαλκανικούς πολέμους έως το 1940: Ονομασία, εθνογραφικοί χάρτες, μεταναστεύσεις</i> 156 • <i>Η πολιτική σημασία των στατιστικών και της ονοματολογίας</i> 158 • <i>Το φαινόμενο της άρνησης της μητρικής γλώσσας</i> 159 • <i>Η χάλκευση των επίσημων στατιστικών</i> 160 • <i>Η υπηρεσιακή χρήση των στατιστικών</i> 161 • <i>Χρήση της γλώσσας κατά ηλικίες και κατά μορφωτικό επίπεδο</i> 162 • <i>Χρήση της γλώσσας σε συνάρτηση με την πολιτική τοποθέτηση</i> 163 • <i>«Γλώσσα και ιδεολογία δεν ταυτίζονται»</i> 164 • <i>Χρήση και ηλικίες</i> 165 • <i>Η ολαβοφωνία από ιστορική σκοπιά: Παραδείγματα γλωσσικής συμβίωσης στους αιώνες</i> 166 • <i>Γλωσσολογική ταξινόμηση των νοτιοσλαβικών γλωσσών και διαλέκτων. Η έννοια της διγλωσσίας</i> 169 • <i>Υπάρχουν σλαβικά γλωσσικά στοιχεία στη νότια Ελλάδα;</i> 171 • <i>Διάδοση και διατήρηση της γλώσσας από γενιά σε γενιά: η συσπείρωση ως επακόλουθο της κρατικής καταστολής</i> 171 • <i>Η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας</i> 173 • <i>Η κρατική καταστολή 1913-1949</i> 174 • <i>Απόπειρα ίδρυσης σλαβικών σχολείων το 1924-1925</i> 176 • <i>Ο όρος «σλαβομακεδονική». Μαρτυρίες-καταθέσεις κοινωνικοπολιτικού αποκλεισμού</i> 177 • <i>Διαφοροποίηση ανάμεσα στα επίπεδα της διοίκησης. Αίτημα για πληρέστερη ενημέρωση</i> 180 • <i>Η κρατική καταστολή μετά τον Εμφύλιο έως σήμερα</i> 180 • <i>Κρατική εξουσία και τοπικοί φορείς</i> 185 • <i>Οι ορκομοσίες</i> 185 • <i>Οι ορκομοσίες ως πρωτοβουλία του παρακράτους</i> 185 • <i>Άλλοι τρόποι εξαναγκασμού</i> 187 • <i>Γενική απόρριψη της ξενογλωσσίας</i> 187 • <i>Γλωσσικός αυτοπροσδιορισμός και Ευρωπαϊκή Ένωση</i> 188 • <i>Αναγκαιότητα για μια συγκριτική προσέγγιση των μειονοτικών ομάδων και της κοινωνικής τους διαστρωμάτωσης</i> 189 • <i>Σλαβόφωνοι και εθνική αντίσταση</i> 190	
B. Η κατάσταση και η χρήση της γλώσσας	192
<i>Ενρύτερη χρήση της γλώσσας και από άλλες πολιτισμικές ομάδες</i> 192 • <i>Χρήση των σλαβικών ιδιωμάτων</i> 194 • <i>Φθίνουσα πορεία της γλώσσας</i> 195 • <i>Μια επιτόπια έρευνα από το 1993</i> 195 • <i>Διγλωσσία στην οικογένεια και στον κοινωνικό περίγυρο</i> 196 • <i>Διαφορά στη χρήση της γλώσσας σε ιδιωτικό και δημόσιο χώρο</i> 197 • <i>Αριδαία</i> 197 • <i>Η αποποίηση της γλώσσας ως προϋπόθεση κοινωνικής ανέλιξης</i> 197 • <i>Ταυτοποίηση</i> 198 • <i>Η γλώσσα ως όριο</i> 199 • <i>Πεδία χρήσης της γλώσσας</i> 200 • <i>Κοινωνιογλωσσική διαφοροποίηση κατά κοινότητα</i> 201 • <i>Κείμενα. Αλφάβητα. Γλωσσικές παραλλαγές</i> 202 • <i>Εκπαίδευση των σλαβόφωνων πολιτικών προσφύγων</i> 203 • <i>Χαιρετισμός Γ. Τσιμαράτου</i> 204 • <i>Οργανώσεις, εφημερίδες</i> 205 • <i>Βουλγαρική γλώσσα. Ανατολική Μακεδονία</i> 205 • <i>Διάκριση ανατολικών και δυτικών ιδιωμάτων</i> 207 • <i>Κύριλλος και Μεθόδιος</i> 208 • <i>Επιτό-</i>	

πια έρευνα στον Σοχό 209 • «Εναλλαγή κώδικα» 209 • Ζητήματα γραπτών πηγών 209 • Μεθοδολογικά ζητήματα I 210 • Gregor Prälchev Goce Delchev Δικαστικά έγγραφα 211 • André Mazon 211 • Αναξιοποίητο υλικό 212 • Abecedar 213 • Σύγκρουση εθνικισμών 214 • Αυστραλία 216 • Μεθοδολογικά ζητήματα II 217

Γ. Η στάση των ομιλητών	218
Μέθοδοι και προβλήματα της επιτόπιας έρευνας 218 • Η ανθρωπολογική μεθοδολογία 220 • Η ομάδα απέναντι στη γλώσσα 222 • Ιστορία και εθνογλωσσικά δεδομένα στην ανατολική Μακεδονία 224 • Το πέραςμα στη διγλωσσία 225 • Η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας και η διγλωσσία 229 • Ο εξελληνισμός. Τα σχολεία 230 • Ο «πλούτος της γλώσσας» 235 • Η μουσική παράδοση 237 • Τα δάνεια από γειτονικές γλώσσες 238 • Ο φόβος 240 • Σχέση με τις γειτονικές σλαβικές γλώσσες 242 • Επιστημονική ορολογία 242 • Η σχέση επίσημης γλώσσας και διαλέκτου από γλωσσολογική σκοπιά 244 • Η γλώσσα των παιδιών προσφύγων στην Αυστραλία 246 • Η καταγραφή των τραγουδιών 247 • Προβληματισμός για την επιβίωση της γλώσσας. Μαχηριές 248 • Ο επαναπατρισμός 249 • Γλώσσα. Εθνική συνείδηση 251 • Παράγοντες διαμόρφωσης της επίσημης πολιτικής του ελληνικού κράτους 251 • Κοινή αποδοχή και υιοθέτηση όρων; 255 • Το κενό κράτους δικαίου. Η αναγκαιότητα αποφόρτισης του κλίματος 257 • Θέσπιση ρυθμιστικών κανόνων 259 • Αιτήματα για σεβασμό και ισοτιμία 260 • ΟΑΚΚΕ 262 • Διάφοροι ορισμοί και ονόματα της γλώσσας 265 • Η διαπλοκή επιστημονικού και πολιτικού λόγου 266	
Παραρτήματα 1-4	268
Κατάλογος συμμετεχόντων	277

ΤΑ ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΑ	281
Προλεγόμενα	283
Εισαγωγή	285
Πρακτικά διημερίδας (Αθήνα, 24-25/10/1998)	289
Α. Γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά στοιχεία	290
Θράκη 291 • Μάνδρες Κιλκίς 292 • Φλώρινα 292 • Σαλαμίνα 294 • Κωπαΐδα, Αρβανίτικος σύνδεσμος 294 • Βοιωτία 295 • Ήπειρος 296	
Β. Η κατάσταση και η χρήση της γλώσσας και η στάση των ομιλητών	298
Γλωσσικός ηγεμονισμός 298 • Προοπτικές της γλώσσας 300 • Γλωσσικό αίτημα 301 • Αρβανίτικα και ελληνικό εθνικό φαντασιακό 302 • Αναβίωση της γλώσσας 304 • Παρέμβαση του ελληνικού κράτους 305 • Αλβανοί μετανάστες και αρβανίτικα 308 • Γλωσσική ιδεολογία και αρβανίτικα τον 19ο αι. 310 • Λοκρίδα. Στάση απέναντι στη γλώσσα και κρατική παρέμβαση 311 • Αρβανίτικα και γραφή 312 • Κρατική παρέμβαση 315 • Μειοποτική γλώσσα, κράτος και γλωσσικό αίτημα 316 • Στάση των κοινοτήτων 317 • Αρβανίτες, Βλάχοι και παλαιοημερολογίτες 319 • Γλώσσα και ομάδα. Ορολογία 320 • Μετατόπιση-υποχώρηση της γλώσσας 321 • Χρήση των αρβανιτικών στη Σαλαμίνα 323 • Μάτεσι Ηλείας 323 • Μάνδρες Κιλκίς 324 • Βίλια Αττικής 324 • Μαυρίνο, Μαλεσίνα 325 • Φλώρινα 326 • Διγλωσσία στις Μάνδρες Κιλκίς, Μανδρίτσα στη Βουλγαρία 326 • Διγλωσσία στον Έβρο, Φέρες 328 • Βοιωτία 328 • Βάγια, Αθήνα, Αρβανίτικα τραγούδια 329 • Προσπάθειες καταγραφής και κωδικοποίησης της γλώσσας 330 • Αρβανίτικος σύνδεσμος 330 • Προσπάθειες καταγραφής 331 • Στα χωριά της Φλώρινας 332 • Προβλήματα επιλογής αλφαβήτου 334 • Αλβανικά και αρβανίτικα στις Μάνδρες 335 • Ενότητα της αλβανικής 336 • Λατινικό και ελληνικό αλφάβητο 337 • Προφορικότητα-γραπτότητα των αρβανιτικών 338 • Ελληνικό αλφάβητο 339 • Γραπτότητα 340 • Λατινικό αλφάβητο 341 • Διάλογος διανοουμένων και κοινοτήτων 342 • Ελληνικό αλφάβητο στη Σαλαμίνα	

342 • Γραπτότητα και εθνική ιδεολογία 342 • Προφορικότητα και επιβίωση 343 • Πηγές και μουσικές καταγραφές 344 • Καταγραφή της γλώσσας μέσα από τη μουσική παράδοση 344 • Στάση απέναντι στο τραγούδι στα Μεσόγεια 348 • Στάση απέναντι στον ερευνητή. Εμπορικότητα και διακίνηση της μουσικής 348 • Αυτολογοκρισία των ομιλητών 349 • Σουλιώτικα τραγούδια. Πηγές και καταγραφή των αρβανίτικων 350 • Παραγωγή νέων αρβανίτικων τραγουδιών 351 • Αρβανίτικα και ελληνική εθνική ταυτότητα 351 • Καταγραφή αρβανίτικου τραγουδιού στα Βίλια 352 • Σχέση ελληνικού και αρβανίτικου τραγουδιού. Βίλια 353 • Μουσικά δάνεια 354 • Τραγούδια υπό εξαφάνιση 354 • Αλληλεπίδραση κοινοτήτων και μουσικών παραγωγών 354 • Διγλωσσία 355 • Διγλωσσία στη Λοκρίδα 356 • Μονογλωσσία στην Ήπειρο 357 • Μονογλωσσία, διγλωσσία και αλληλεγγύη 357 • Διγλωσσία στις Μάνδρες Κιλκίς 358 • Κινητικότητα της γλώσσας και δυνατότητα επιβίωσης 359 • Ιστορική συνέχεια των αρβανίτικων στις Φέρες 360 • Γκαγκαούζοι 360 • Διγλωσσία μέσα από ιστορικά ανέκδοτα 361 • Σχέση αρβανίτικων-αλβανικών 362 • Διδασκαλία αλβανικών στους μετανάστες και αρβανίτικα 363 • Σχέση αλβανικών-αρβανίτικων, σχολεία 363 • Αλβανοί στο σχολείο στα Βίλια Αττικής 364 • Ανάγκη της διδασκαλίας της αλβανικής 365 • Αλβανοί στις Μάνδρες Κιλκίς 366 • Κράτος και μετανάστες 367 • Η εξαφάνιση των αρβανίτικων 367 • Διατήρηση της γλώσσας 367 • Προϋποθέσεις επιβίωσης της γλώσσας 369 • Ύπαρξη γλωσσικού αιτήματος 370 • Αρβανίτικος σύνδεσμος 371 • Εξουσία και αρβανίτικη ταυτότητα 372 • Προϋποθέσεις διατήρησης της γλώσσας 373 • Κρατική καταστολή 374 • Προτάσεις 375 • Στάση του κράτους 376 • Παραγωγή της τοπικής ιστορίας 377 • Ευρωπαϊκά προγράμματα. Προσωπική στάση 377 • Συλλογικές ενέργειες 378

Κατάλογος συμμετεχόντων.....	381
Επιμελητές της έκδοσης.....	383
Ευρετήριο.....	385